

SNORRI STURLUSON

HEIMSKRINGLA

TOM 1

HEIMSKRINGLA

SNORRI STURLUSON

HEIMSKRINGLA

T. 1

OPRACOWANIE:

ANNA WAŚKO I JAKUB MORAWIEC

PRZEKŁAD:

RENATA LEŚNIAKIEWICZ-DRZYMAŁA,
GRZEGORZ BARTUSIK, REMIGIUSZ GOGOSZ,
ANNA WAŚKO, JAKUB MORAWIEC

Kraków

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński, 2019
© Copyright by Księgarnia Akademicka, 2019
© Copyright by Anna Waśko, 2019
© Copyright by Jakub Morawiec, 2019

Recenzent
prof. dr hab. Leszek Słupecki

Opracowanie redakcyjne
Irena Gubernat

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-144-4 (druk)
ISBN 978-83-8138-436-0 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381384360>

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2017-2020, nr projektu 22H16030184

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431-27-43, 12 421-13-87
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

SPIS TREŚCI

<i>Prolog</i>	7
<i>Saga o Ynglingach</i>	13
<i>Saga o Halfdanie Czarnym</i>	69
<i>Saga o Haraldzie Pięknowiąsym</i>	77
<i>Saga o Hakonie Dobrym</i>	121
<i>Saga o Haraldzie Szarym Płaszczu</i>	159
<i>Saga o Olafie Tryggvasonie</i>	181
Indeks osób	297

PROLOG

W księdze tej powierzyłem pismu starodawne opowieści o höfdingach, którzy dzierżyli niegdyś władzę nad ziemiami Północy i mówili językiem duńskim¹, tak jak ja sam je słyszałem opowiadane przez uczonych ludzi. Niektóre pokolenia zostały ukazane zgodnie z tym, czego się nauczyłem, a część z nich wedle spisów, w których wyliczono przodków królów i innych mężów szlachetnego pochodzenia. Inne zaś zostały opisane według wierszy i starych opowieści, służących ludziom dla rozrywki. I chociaż nie wiemy, na ile są one prawdziwe, to wiemy, że za zgodne z prawdą uważali je uczeni ludzie z dawnych czasów.

Thjodolf z Hvinir zwany Mądrym był poetą króla Haralda Pięknowłosego². Ułożył on pieśń ku czci króla Rögnvalda Wywyższonego Honorem³, która zwie się *Ynglingatal*. Rögnvald był synem Olafa Elfa

¹ Język staronordycki (z dialektami), którym w VIII-XIV w. posługiwali się Skandynawowie, nazywano w średniowiecznej literaturze islandzkiej duńskim. Höfding oznacza wielkiego wodza, władcę.

² Pierwszy władca zjednoczonej Norwegii (ok. 872 – ok. 930); zob. *Saga o Haraldzie Pięknowłosym*. Thjodolf z Hvinir – norweski skald Haralda Pięknowłosego, pochodzący z możnego rodu z Agdir (obecnie Agder). Był przyjacielem króla i wychowawcą jego syna Gudröda. Jest uważany za jednego z pierwszych i najznakomitszych skaldów norweskich; był autorem *Ynglingatal*, poematu *Haustlång* opisującego mitologiczne sceny przedstawione na ofiarowanej pocie tarczy oraz wierszy na cześć króla Haralda, duńskiego jarla Strut-Haralda i innych, w większości niezachowanych. Zmarł prawdopodobnie w latach 30. X w.

³ Legendarny król Vestfold z rodu Ynglingów z IX w. Jego przydomek może też oznaczać „Wyższy od Gór”.

z Geirstadir, brata Halfdana Czarnego⁴. W tej pieśni padają imiona trzydziestu jego przodków po mieczu, opis śmierci każdego z nich i miejsca pochówku. Ten, który zwie się Fjölnirem, był synem Yngvi-Freja⁵, któremu Szwedzi jeszcze długo potem składali ofiary. Jego imieniem nazwani zostali Ynglingowie.

Eyvind Naśladowca Skaldów⁶ opowiedział o rodowodzie jarla Hakona Potężnego⁷ w pieśni, która zwie się *Háleygjatal* i która ułożona została o Hakonie. Tam synem Ingvi-Freja został nazwany Saeming. I jest tam również mowa o śmierci każdego z przodków jarla i miejscu pochówku. Dzieje Ynglingów zostały tu spisane najpierw wedle opowieści Thjodolfa, a potem poszerzono je o historie uczonych mężów.

Pierwsza epoka zwana jest epoką ciałopalenia. Palono wtedy ciała zmarłych i stawiano kamienie dla ich upamiętnienia⁸. Lecz po tym, jak Frej został pochowany w kurhanie w Uppsali, wielu wodzów zaczęło wznosić i kurhany, i kamienie ku pamięci swoich krewniaków. A odkąd Dan Wielki⁹, król Danów, kazał sobie zbudować kurhan i wydał rozkaz, aby gdy umrze, złożono go tam w królewskich szatach

⁴ Królowie Vestfold w IX w. Halfdan Czarny był ojcem Haralda Pięknowłosego, a więc Rögnvald był kuzynem tego władcy. Zob. *Saga o Ynglingach* (rozdz. 48-50) i *Saga o Halfdanie Czarnym*.

⁵ Fjölmir miał być trzecim władcą Szwedów, synem boga płodności Freja, czczonego w Uppsali, zwanego także Yngvi-Frejem i wnukiem boga Wanów Njörda.

⁶ Norweski skald, tworzący w X w., nadworny poeta króla Hakona Dobrego oraz jarla Hakona z Hladir. Jego najważniejsze dzieła to *Hákonarmál*, pieśń opisująca śmierć króla Hakona i jego przybycie do Walhalli, oraz *Háleygjatal* – wyliczenie przodków jarla Hakona. Oba utwory są wyraźnie oparte na wcześniejszych dziełach – za wzór dla *Hákonarmál* posłużył poemat *Eiríksmál*, ukazujący przybycie do Walhalli króla Eryka Krwawego Topora, natomiast *Háleygjatal* wydaje się powiełać pod względem formy i treści utwor Thjodolfa z *Hvinir Ynglingatal*. Stąd prawdopodobnie pochodzi przydomek Eyvinda – Naśladowca Skaldów – „psujący skaldów”, rozumiany jako „plagiator”.

⁷ Hakon Potężny (ok. 937-995) – jarl norweskiego regionu Throndheim (obecnie Trøndelag), z główną siedzibą w Hladir, faktyczny władca Norwegii w latach 975-995, zaciekle zwolennik pogańskiej wiary; utracił poparcie po powrocie Olafa Tryggvasona do Norwegii i zginął zamordowany przez swojego niewolnika.

⁸ *Bautasteina* – pionowo stojące kamienie bez napisów i obrazów, stawiane w Europie w okresie brązu (menhir) i później, w Skandynawii zwykle na grobach wodzów, pojedynczo lub w grupie.

⁹ Legendarny król duński, zob. *Saga o Ynglingach*, rozdz. 17-18.

i uzbrojeniu, z koniem i całym jego rządem, i licznymi innymi bogactwami, to wielu jego rodowców czyniło potem to samo. Tak zaczęła się w Danii epoka kurhanów, choć epoka palenia ciał trwała nadal pośród Szwedów i Norwegów.

Islandia została zasiedlona, gdy Harald Pięknowłosa był królem nad Norwegią. U Haralda przebywało wielu skaldów, a ludzie nadal znają ich wiersze i pieśni o królach, którzy potem władali Norwegią. Najwięcej wiedzy czerpiemy z wierszy, które recytowane były przed samymi władcami i ich synami i uważamy za prawdę wszystko, co pieśni te mówią o ich wyprawach i wojnach. Bo choć jest zwyczajem poetów, żeby najbardziej chwalić tego, przed którym stoją, to jednak nikt nie ośmieliłby się opiewać czynów władcy, o których wszyscy słuchacze – i on sam także – wiedzieliby, że są kłamstwem i pustosłowiem. To byłoby szyderstwo, a nie pochwała.

Książd Ari zwany Mądrym¹⁰, syn Thorgilsa Gellissona, jako pierwszy z ludzi tu w kraju spisywał w języku Północy wiedzę zarówno starą, jak i nową. Na początku swojej księgi pisał o zasiedleniu Islandii i ustanowieniu prawa, potem o głosicielach prawa¹¹ i o tym, jak długo każdy z nich sprawował swój urząd, prowadząc swoje wyliczenie najpierw do czasu, w którym na Islandii wprowadzono chrześcijaństwo¹², a następnie aż do swoich dni. Zebrał tam również wiele innych opowieści, pisał o królach Norwegii, Danii i Anglii, a do tego jeszcze o ważnych wydarzeniach tu, w kraju. Wszystkie jego historie wydają mi się znakomite i godne uwagi.

Był ze wszech miar mądry i wiekowy, urodził się bowiem następnej zimy po śmierci króla Haralda Sigurdarsona¹³. Spisał, jak sam mówi,

¹⁰ Ari Thorgilsson Mądry (1067-1148) – islandzki uczony, autor pierwszej zachowanej sagi o dziejach Islandii w języku staroislandzkim, *Íslendingabók*, powstałej w latach 1122-1132. Przypisuje mu się także napisanie zaginionej obecnie historii królów norweskich, która stanowiła część starszej, niezachowanej wersji *Íslendingabók*.

¹¹ Najważniejszy urzędnik Althingu (wiecu powszechnego) na Islandii, wybierany na 3 lata.

¹² Wprowadzenie chrześcijaństwa (rok 1000) było dla Ariego cezurą także dlatego, że decyzję w tej sprawie podjął głosiciel prawa.

¹³ Harald Sigurdsson Srogi zginął w bitwie pod Stamford Bridge w 1066 r.

dzieje królów Norwegii zgodnie z opowieściami Odda Kolssona, wnuka Halla z Sida¹⁴, a Odd nauczył się ich od Thorgeira Zapłaty za Głowę, człowieka mądrego i tak sędziwego, że żył już w Nidarnes, kiedy jarl Hakon Potężny został zabity¹⁵. W tym samym miejscu Olaf Tryggvason kazał założyć osadę targową, która istnieje tam i dzisiaj¹⁶.

Ksiądz Ari, gdy miał siedem zim, przybył do Haukadal do Halla Thorarinssona i był tam przez czternaście lat. Hall był mężem wielkiej wiedzy i pamięci. Pamiętał nawet to, że został ochrzczony przez księdza Thangbranda, gdy miał trzy zimy. To było na rok przed tym, zanim chrześcijaństwo zostało włączone do praw na Islandii¹⁷. Ari miał dwanaście zim, kiedy biskup Isleif¹⁸ wydał ostatnie technienie. Hall wiele podróżował między krajami i miał wspólne przedsięwzięcia handlowe z królem Olafem Świętym¹⁹, na których wiele zyskał. Dlatego też posiadał dużą wiedzę o jego panowaniu. Gdy biskup Isleif zmarł, upłynęło prawie osiemdziesiąt lat od upadku króla Olafa Tryggvasona. Hall zaś wyzionął ducha dziewięć zim po biskupie Isleifie. Miał wtedy dziewięćdziesiąt cztery lata. Założył swoje gospodarstwo w Haukadal, gdy miał trzydzieści lat, a żył tam potem przez zim sześćdziesiąt i cztery. Tak napisał Ari.

Teit, syn biskupa Isleifa, był na wychowaniu u Halla w Haukadal i tam też później mieszkał. To on uczył księdza Ariego i opowiedział mu wiele mądrości, które Ari potem spisał. Ari dowiedział się również wiele od Thurid, córki Snorriego Godiego²⁰. Była ona przemyślna i mą-

¹⁴ Islandzki wódz (ok. 950-1040), jeden z pierwszych chrześcijan na Islandii, którego działania na Althingu w roku 1000 doprowadziły do przyjęcia na wyspie wiary chrześcijańskiej.

¹⁵ Czyli w roku 995.

¹⁶ Olaf Tryggvason, król Norwegii (995-1000), założył osadę handlową Nidaros, obecnie Trondheim.

¹⁷ Czyli urodził się w 996 r., a zmarł, jak wynika z dalszej części opowieści, ok. 1089 r.

¹⁸ Isleif Gizurarson – pierwszy biskup islandzki (1056-1080) z siedzibą w Skálholt.

¹⁹ Król norweski Olaf Haraldsson (1015-1028), czczony po śmierci jako św. Olaf, patron Norwegii.

²⁰ Wybitny wódz islandzki (ok. 960-1031), główny bohater *Eyrbyggja saga*, wedle sag uważany za najmądrzejszego człowieka swoich czasów na Islandii. Jego przydomek na-

Prolog

dra. Pamiętała swojego ojca Snorriego, a miał on niemal trzydzieści i pięć zim, kiedy chrześcijaństwo dotarło na Islandię, zmarł zaś w rok po upadku króla Olafa Świętego²¹. Nie jest zatem niczym nadzwyczajnym, że Ari był tak dobrze zaznajomiony z dawnymi wydarzeniami zarówno stąd, jak i z innych krajów, skoro uczył się od starych i mądrych ludzi, a sam pragnął wiedzy i miał dobrą pamięć. Lecz poezje wydają mi się najbardziej wiarygodnymi świadectwami, jeśli zostały ułożone według sztuki i zgodnie z rozumem objaśnione.

wiązuje do urzędu – przywódcy okręgu zwanego *goðorð*, który w czasach pogańskich był także kapłanem (*goði* znaczy kapłan).

²¹ Olaf zginął w bitwie pod Stiklarstadir (Stiklestad) w 1030 r.

Król Harald wysłał swoich ludzi po pewną dziewczynę, córkę króla Eirika z Hördalandu, która nazywała się Gyda i była na wychowaniu w Valdres u pewnego bogatego gospodarza. Chciał z niej uczynić swoją nałożnicę, ponieważ była bardzo piękną i dumną kobietą. Kiedy posłańcy tam przybyli i przekazali tę wiadomość dziewczynie, odparła, że nie poświęci swojego dziewictwa, żeby wziąć na męża króla, który nie włada większym królestwem niż kilka dzielnic.

– Wydaje mi się dziwnym – rzekła – że nie ma tu króla, który chciałby pojąć całą Norwegię i być jej samodzielnym władcą, jak król Gorm w Danii czy Eirik w Uppsali.

Posłańcy pomyśleli, że jej słowa są pełne pychy i spytały, co jej odpowiedź właściwie oznacza. Powiedzieli, że Harald jest królem tak potężnym, iż byłby dla niej doskonałą partią, ale ponieważ odpowiedziała na ich posłanie w inny sposób niż zakładali, nie mogli tym razem jej zabrać, chyba że za jej zgodą. Przygotowali się więc do wyjazdu, a gdy ich żegnano, Gyda poprosiła ich, by pozdrowili Haraldą i przekazali mu, że zgodzi się zostać jego żoną, jeśli on wpierv, dla niej, zawładnie całą Norwegię i będzie nią rządził sam, jak król Eirik Szwecją czy król Gorm Danią.

– Bo moim zdaniem – rzekła – tylko wtedy będzie miał prawo zwać się królem całego ludu.

Saga o Haraldzie Pięknowłosym

<https://akademicka.pl>

